

การสืบราชบัลลังก์อังกฤษของราชวงศ์แฮโนเวอร์ :
มาตรการสุดท้ายในการยุติความขัดแย้งทางศาสนา*

The Accession to the British Throne of
the House of Hanover : The Final Solution to
end the Religious Conflicts

ชาคริต ชู่มวัฒน์**

Chakrit Choomwattana

อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์***

Anantjai Lauhabandhu

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาภูมิหลังของความสัมพันธ์ทางสายพระโลหิต
ระหว่างราชวงศ์แฮโนเวอร์ ราชวงศ์พาลาทิเนทและราชวงศ์สจวต และการ

-
- * บทความวิจัยนี้มาจากโครงการวิจัยเรื่องอังกฤษสมัยราชวงศ์แฮโนเวอร์กับการเปลี่ยนแปลงสังคม ค.ศ. ๑๗๑๔-๑๙๐๑ (The Hanoverian England and the Transformation of Society 1714-1901) ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนในการดำเนินการจากงบประมาณเงินรายได้ของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๖ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมา ณ ที่นี้
- ** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- *** ศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สืบราชสมบัติอังกฤษของพระเจ้าจอร์จที่ ๑ สิทธิการสืบราชสมบัติดังกล่าว เป็นไปตามพระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ ซึ่งตัดสิทธิการ สืบสันตติวงศ์ของเจ้าชายเจมส์ เอ็ดเวิร์ด สจวต พระอนุชาต่างพระราชมารดา ของสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ พระประมุของค์สุดท้ายของราชวงศ์สจวต พระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อป้องกัน ไม่ให้อังกฤษปกครองโดยกษัตริย์ที่นับถือนิกายคาทอลิกอีก และเลือก เจ้าหญิงโซเฟีย พระพันปีของราชรัฐแซ็สโนเวอร์ซึ่งเป็นพระราชนัดดาในพระเจ้า เจมส์ที่ ๑ ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์สจวตให้เป็นพระประมุของค์ต่อไปของ อังกฤษ การเลือกเจ้าหญิงโซเฟียและผู้สืบสายพระโลหิตของพระองค์ดังกล่าว เนื่องจากพระองค์ทรงนับถือนิกายโปรเตสแตนต์เท่านั้น ทั้งที่พระองค์ทรงเป็น จุฬสาขาของราชวงศ์สจวต และได้ข้ามสิทธิของพระราชวงศ์ที่อยู่ในลำดับต้น ของการสืบสันตติวงศ์ของราชบัลลังก์อังกฤษจำนวนมากเนื่องจากเจ้านาย เหล่านั้นทรงนับถือนิกายคาทอลิกหรือมีคู่เสกสมรสที่นับถือนิกายคาทอลิก บทความนี้ ยังศึกษาถึงความขัดแย้งทางศาสนาระหว่างผู้ที่นับถือนิกายคาทอลิกกับผู้ที่ นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ในอังกฤษจนกระทั่งถึงช่วงเวลาการเสด็จขึ้นครอง ราชสมบัติของพระเจ้าจอร์จที่ ๑ พระโอรสองค์โตของเจ้าหญิงโซเฟียซึ่งสิ้น พระชนม์ก่อนสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์จะเสด็จสวรรคตเพียงไม่กี่เดือน อีกด้วย

คำสำคัญ : สจวต พาลาทิเนท แซ็สโนเวอร์ ความขัดแย้งทางศาสนา พระราช บัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑

Abstract

The article deals with the background of the blood relationship between the House of Hanover, the House of Palatinate and the House of Stuart, and how George I, a German elector, acceded to the British throne in 1714. The hereditary right was determined by the Act of Settlement of 1701 which excluded Prince James Edward Stuart, half brother of Queen Anne, the last Stuart sovereign, from the throne. The act was passed to prevent England from being ruled by any catholic monarch and chose Princess Sophia, a protestant Dowager Electress of Hanover and a granddaughter of James I, the first Stuart king, to be the future monarch. The choice fell on Princess Sophia, a junior line of the Stuarts, and her descendants because they were protestant, and the act had passed over other more rightful heirs because either they themselves or their spouses were catholic. The study also examines the religious conflicts between the catholics and the protestants in England prior to the accession to the throne of George I, the eldest son of the late Princess Sophia who died a few months before Queen Anne.

Keywords : Stuart, Palatinate, Hanover, religious conflicts, Act of Settlement of 1704

๗๖ ชาคริต ชุ่มวัฒนะ อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์

นับตั้งแต่เกิดการปฏิรูปศาสนาแบบเฮนรี (Henrician Reformation) ในอังกฤษเมื่อพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ (Henry VIII ค.ศ. ๑๕๐๙-๑๕๔๗) กษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งราชวงศ์ทิวดอร์ หรือทิวดอร์ (Tudor) ทรงขัดพระทัยกับสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ ๗ (Clement VII) ที่ปฏิเสธจะโมฆะการอภิเษกสมรสระหว่างพระองค์กับสมเด็จพระราชินีแคเทอรินแห่งอารากอน (Catherine of Aragon) พระมเหสี เพื่อจะอภิเษกสมรสใหม่กับแอน โบลีน (Anne Bolyne) นางพระกำนัล เหตุการณ์ได้ลุกลามจนกลายเป็นการตัดความสัมพันธ์กับกรุงโรม เกิดการจัดตั้งนิกายแองกลิคันหรือนิกายอังกฤษ (Anglicanism; Church of England) ขึ้นใน ค.ศ. ๑๕๓๔ โดยพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ ทรงเป็น “องค์อัครศาสนูปถัมภกบนผืนแผ่นดินของนิกายอังกฤษ” (supreme head in earth of the Church of England) จึงนับเป็นคริสต์ศาสนา นิกายโปรเตสแตนต์ที่แข็งแกร่งเพราะอยู่ในพระราชูปถัมภ์ของกษัตริย์ ขณะเดียวกัน ก็เป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งทางศาสนาในอังกฤษต่อเนื่องไปอีกกว่า ๑๕๐ ปี ทั้งมีความพยายามที่จะรื้อฟื้นนิกายคาทอลิกขึ้นมาเป็นศาสนาหลักอีกครั้งในรัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๑ (Mary I ค.ศ. ๑๕๕๓-๑๕๕๘) พระราชบิดาที่ประสูติแต่สมเด็จพระราชินีแคเทอรินแห่งอารากอนที่ทรงมีศรัทธาแรงกล้าในนิกายคาทอลิกจนเกิดการเผาทั้งเป็นผู้ที่สนับสนุนนิกายโปรเตสแตนต์จำนวนมาก ต่อมา ในรัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบทที่ ๑ (Elizabeth I ค.ศ. ๑๕๕๘-๑๖๐๓) พระราชบิดาที่ประสูติแต่สมเด็จพระราชินีแอนโบลีน อังกฤษหวนกลับไปนับถือนิกายแองกลิคันเป็นศาสนาหลักอีก มีการดำเนินนโยบาย “ความตกลงปรองดองในเรื่องศาสนาของเอลิซาเบท” (Elizabethan Religious Settlement) แต่ก็ได้สร้างความพอใจให้แก่ทุกฝ่ายหรือว่าสามารถแก้ไขความขัดแย้งและความแตกแยกทางศาสนาได้

ปัญหาศาสนาได้คุกรุ่นต่อไปในสมัยราชวงศ์สจวต (Stuart) ที่ขึ้นครองราชบัลลังก์อังกฤษใน ค.ศ. ๑๖๐๓ ต่อมา เกิดเป็นเหตุการณ์สงครามกลางเมืองหรือกบฏพิวริตัน (Puritan Rebellion) ในทศวรรษ ๑๖๔๐ จนมีการยกเลิกระบอบกษัตริย์และจัดตั้งระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐขึ้นเป็นเวลา ๑๐ ปี หลังจากมีการฟื้นฟูระบอบกษัตริย์ (Restoration) ใน ค.ศ. ๑๖๖๐ ความขัดแย้งทางศาสนาก็ดำรงต่อไปจนเมื่อราชวงศ์แฮโนเวอร์ (Hanover) พระญาติห่าง ๆ ในสายเยอรมันได้สิทธิการสืบราชสันตติวงศ์ใน ค.ศ. ๑๗๑๔ ตามพระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ (Act of Settlement 1701) โดยมีการข้ามลำดับรัชทายาทในสายอื่น ๆ ที่มีสิทธิ์มากกว่าจำนวนกว่า ๕๐ พระองค์

หรือบุคคล โดยยึดหลักให้ผู้ที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์และคูสเกสมรลที่เป็นโปรเตสแตนต์เท่านั้นที่อยู่ในข่ายผู้มีสิทธิ์ในการสืบราชบัลลังก์อังกฤษ ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาในอังกฤษจึงยุติลงได้ พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ก็ยังคงยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์สจวร์ตกับราชวงศ์แฮโนเวอร์และความผันผวนทางการเมืองในอังกฤษที่ทำให้นิกายโปรเตสแตนต์กลายเป็นทางเลือกที่สำคัญของสถาบันกษัตริย์ของอังกฤษในปลายสมัยราชวงศ์สจวร์ต ทั้งนี้ให้เห็นถึง “การเป็นโปรเตสแตนต์” ของสมาชิกราชวงศ์แฮโนเวอร์ที่มีมาหลายชั่วอายุคนเป็นปัจจัยที่ทำให้ราชวงศ์แฮโนเวอร์ได้สืบราชบัลลังก์อังกฤษใน ค.ศ. ๑๗๑๔ ทั้งนี้เป็นชาวเยอรมันและไม่สันทัดในภาษาและวัฒนธรรมอังกฤษ และมีได้มีความสนิทใกล้ชิดเป็นการส่วนตัวพระองค์กับอังกฤษและราชวงศ์อังกฤษนอกจากมีสายสัมพันธ์ทางสายพระโลหิตที่ห่างไกลและความเป็นราชวงศ์ที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์เท่านั้น

จุดเริ่มต้นแห่งความสัมพันธ์กับราชวงศ์อังกฤษ

ราชวงศ์แฮโนเวอร์ปกครองอังกฤษระหว่าง ค.ศ. ๑๗๑๔-๑๙๐๑ ซึ่งเรียกช่วงระยะเวลาในประวัติศาสตร์อังกฤษว่า “อังกฤษสมัยแฮโนเวอร์ (Hanoverian England)” การสืบราชบัลลังก์อังกฤษของราชวงศ์แฮโนเวอร์ซึ่งมีเชื้อสายเยอรมันใน ค.ศ. ๑๗๑๔ เป็นผลมาจากการเสกสมรส ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และความผันผวนในทางการเมืองในอังกฤษโดยเฉพาะปัญหาความแตกแยกทางศาสนาระหว่างนิกายคาทอลิกกับนิกายโปรเตสแตนต์ในอังกฤษ ทั้งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงระหว่างราชวงศ์อังกฤษกับราชวงศ์แฮโนเวอร์ แต่เป็นความสัมพันธ์ที่ผ่านราชวงศ์พาลาติเนท (Palatinate) ความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลังจากพระเจ้าเจมส์ที่ ๖ (James VI ค.ศ. ๑๕๖๗-๑๖๒๕) แห่งราชวงศ์สจวร์ต (Stuart) กษัตริย์แห่งสกอตแลนด์ ซึ่งเป็นสมเด็จพระบรมปิยกาธิราช (ตาทวด) ของพระเจ้าจอร์จที่ ๑ (George I ค.ศ. ๑๗๑๔-๑๗๒๕) ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์แฮโนเวอร์เสด็จสืบราชบัลลังก์อังกฤษในพระนามพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ (James I ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๖๒๕) ต่อจาก “ราชินีพรหมจรรย์” (Vergin Queen) หรือสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบทที่ ๑ (ค.ศ. ๑๕๕๘-๑๖๐๓) พระประมุของค์สุดท้ายของราชวงศ์ทิวดอร์ที่ปราศจากพระ

ราชโอรสและพระราชธิดา พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ทรงเป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระราชินีนาถแมรีแห่งชาวสกอต (Mary, Queen of Scots ค.ศ. ๑๕๔๒-๑๕๖๗) และเจมส์ สจวต ลอร์ด ดาร์นลี (James Stewart, Lord Darnley) พระราชสวามีที่ต่างทรงมีสายพระโลหิตของราชวงศ์ทิวดอร์ โดยทั้งคู่เป็นพระราชนัดดา (หลานยาย-ย่าตามลำดับ) ในสมเด็จพระราชินีมาร์กาเรต ทิวดอร์ (พระมเหสีในพระเจ้าเจมส์ที่ ๔ [James IV ค.ศ. ๑๔๘๘-๑๕๑๓ แห่งสกอตแลนด์]) สมเด็จพระราชินีมาร์กาเรต ทิวดอร์ทรงเป็นพระราชธิดาในพระเจ้าเฮนรีที่ ๗ (Henry VII ค.ศ. ๑๔๘๕-๑๕๐๙) ต้นราชวงศ์ทิวดอร์ ดังนั้นจึงทำให้ทั้งสมเด็จพระราชินีนาถแมรีแห่งชาวสกอต ลอร์ด ดาร์นลีและทายาทองค์เดียว (คือพระเจ้าเจมส์ที่ ๑) อยู่ในสายการสืบราชบัลลังก์อังกฤษด้วย ต่อมา เจ้าหญิงเอลิซาเบท ราชกุมารี (Elizabeth, the Princess Royal) พระราชธิดาองค์โตในพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ กับสมเด็จพระราชินีแอนน์ (Anne) พระราชธิดาในพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๒ (Frederick II ค.ศ. ๑๕๕๙-๑๕๘๘) แห่งเดนมาร์ก ได้เสกสมรสกับสมาชิกราชวงศ์พาลาทีเนท นับเป็นจุดเริ่มต้นที่จะปูทางไปสู่ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติกับราชวงศ์แฮโนเวอร์ในเวลาต่อไปด้วย

ปัญหาเรื่องศาสนาและสายสัมพันธ์ระหว่าง

ราชวงศ์สจวต-พาลาทีเนท-แฮโนเวอร์

เมื่อพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ เสด็จสืบราชบัลลังก์อังกฤษต่อจากสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบทที่ ๑ ใน ค.ศ. ๑๖๐๓ ตามสิทธิการสืบสันตติวงศ์ตามสายพระโลหิต (hereditary right) ภายหลังจากเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระราชินีนาถได้เพียง ๘ ชั่วโมงโดยรัฐสภาอังกฤษก็ได้ประกาศว่าพระองค์ทรง “สืบสันตติวงศ์ด้วยสิทธิตามพระกำเนิดและเป็นการสืบทอดราชบัลลังก์ตามกฎหมาย” (Starkey, 2007 : 84) นั้น แม้บรรยากาศของอังกฤษยังคงอวลด้วยกลิ่นอายของ “อังกฤษสมัยเอลิซาเบท” (Elizabethan England) ซึ่งเป็นยุคทองของอังกฤษที่อังกฤษก้าวขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจและมีความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงภายใน แต่ขณะเดียวกัน อังกฤษก็ยังคงเผชิญกับปัญหาศาสนาที่เริ่มมีตั้งแต่ในรัชสมัยพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ (ค.ศ. ๑๕๐๙-๑๕๔๗) ที่ทรงจัดตั้งนิกายแองกลิคันใน ค.ศ. ๑๕๓๔ เพื่อแยกอังกฤษออกจากหน่วยการปกครองของนิกายคาทอลิกและการตัดขาดจากสำนักสันตะปาปาแห่งกรุงโรม (อนันต์ชัย เลาะห์พันธ์ (๒), ๒๕๕๔ : ๑๐๒-๑๑๑)

พระเจ้าเจมส์ที่ ๑
(ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๖๒๕)

สมเด็จพระราชินีแอนน์แห่งเดนมาร์ก
พระมเหสีในพระเจ้าเจมส์ที่ ๑

สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบทแห่งโบฮีเมีย
หรืออดีตเจ้าหญิงเอลิซาเบท ราชกุมารีทรงเป็น
พระราชธิดาในพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ และทรงเป็น
พระอัยกี (ยาย) ในพระเจ้าจอร์จที่ ๑ ที่ประสูติ
จากเจ้าหญิงโซเฟียอเล็กซานดราแห่งแซนโนเวอ์
พระราชธิดาพระองค์เล็ก

ซึ่งหาข้อยุติไม่ได้และสืบเนื่องจนถึงราชวงศ์สจวร์ตในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ในต้นรัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบทที่ ๑ ได้มีการดำเนินนโยบายปรองดองระหว่างผู้ที่นับถือนิกายคาทอลิกกับนิกายโปรเตสแตนต์ที่เรียกว่า “ความตกลงปรองดองในเรื่องศาสนาของเอลิซาเบท” ซึ่งมีความยืดหยุ่นในศรัทธาความเชื่อและแนวทางปฏิบัติ มีผลให้ชาวคริสต์ของทั้งสองนิกายที่มีใจเป็นธรรมหรือเดินสายกลางยอมรับได้ (อนันต์ชัย เลาะห์พันธ์ุ (๒), ๒๕๕๔ : ๑๒๖-๑๓๒)

อย่างไรก็ดี สำหรับพวกเขาสุดของทั้งนิกายคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์แล้ว การรื้อฟื้นพระราชบัญญัติ Act of Uniformity และการใช้นั่งสี่ขอบทสวดมนต์ *Book of Common Prayer* เล่ม ๒ ของอาร์ชบิชอปทอมัส แครมเมอร์ (Thomas Cranmer) ที่วัดที่ดีอธิบายความในเรื่องเกี่ยวกับขนมปังและเหล้าองุ่นในพิธีรับศีลมหาสนิท (mass) มีความคลุมเครือ ซึ่งอาจตีความว่าเป็นเพียงขนมปังและเหล้าองุ่นที่ไม่มีการแปรสาร (transubstantiation) เข้ามาเกี่ยวข้อง (ตามแนวคิดของพวกโปรเตสแตนต์) หรืออาจตีความว่าเป็นพระวรกายและพระโลหิตของพระเยซู (ตามแนวคิดของพวกคาทอลิก) ก็ได้ รวมทั้งหลักความเชื่อ ๓๙ ประการ (Thirty Nine Articles) ที่มี “ความเชื่อ” ในนิกายกัลแวง (Calvinism) เข้าแทรกหลายมาตรา นอกจากนี้ ยังให้อำนาจแก่สมเด็จพระราชินีนาถในการกำกับดูแลคริสตจักรอังกฤษในฐานะทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกสูงสุดของนิกายแองกลิคันหรือนิกายอังกฤษ (Supreme Governor of the Church of England) อีกด้วยนั้น ก็เป็นการขัดต่อหลักการและความเชื่อของพวกเขา พวกโปรเตสแตนต์ซึ่งส่วนใหญ่คือพวกพิวริตัน (Puritan) ที่เป็นพวกกัลแวงหัวรุนแรงและต้องการ “ชำระ” ข้อปฏิบัติของคริสตจักรอังกฤษให้สะอาดบริสุทธิ์มองว่าสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นการอะลุ่มอล่วยกับพวกคาทอลิกเกินไป ส่วนพวกคาทอลิกกลับเห็นว่าเป็นการขัดต่อหลักแห่งความเชื่อและข้อปฏิบัติของคริสตจักรคาทอลิกอย่างมาก ทั้งการเป็นอัครศาสนูปถัมภกสูงสุดของสมเด็จพระราชินีนาถยังเป็นการปฏิเสธการเป็นประมุขสูงสุดของสันตะปาปาในคริสตจักรอีกด้วย

นโยบายและบทบาททางศาสนาของพระเจ้าเจมส์ที่ ๑

พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ทรงพยายามแสดงบทบาทของ “ผู้ไกล่เกลี่ย” หรือ “อนุญาโตตุลาการ” (arbitrator) ในการสร้างความสมานฉันท์ระหว่างผู้ที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์กับผู้ที่นับถือนิกายคาทอลิกเพื่อให้บรรยากาศทางศาสนา (รวมทั้งการเมือง) ทั้งภายใน

และภายนอกดีขึ้น กล่าวคือ ภายใน หลังจากเสด็จขึ้นครองราชบัลลังก์อังกฤษแล้ว โปรดให้มีการประชุมระหว่างศาสนิกายต่าง ๆ เพื่อยุติปัญหาและสร้างความปรองดองทางศาสนาขึ้นที่พระตำหนักแฮมป์ตัน (Hampton) ใน ค.ศ. ๑๖๐๔ เรียกการประชุมนี้ว่า “Hampton Court Conference” พวกเขาพิรিতันกว่า ๘๐๐ คนได้ร่วมกันถวายฎีกาเพื่อทำให้นิกายแองกลิคันเป็นโปรเตสแตนต์ที่บริสุทธิ์จากนิกายคาทอลิกมากขึ้น โดยลดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เป็นของคาทอลิกลงและให้มีการแปลพระคัมภีร์ไบเบิลฉบับใหม่ (สำเร็จใน ค.ศ. ๑๖๑๑ เรียกว่าฉบับ “King James Version” ถือเป็นพระคัมภีร์ไบเบิลฉบับมาตรฐานของอังกฤษและใช้อย่างแพร่หลายเป็นเวลานานับศตวรรษจนถึงปัจจุบัน และภาษาที่ใช้ก็ได้รับการยกย่องให้เป็นภาษาอังกฤษมาตรฐานด้วย)

ขณะเดียวกัน พวกเขาพิริตันซึ่งตระหนักว่าสมเด็จพระราชินีนาถแมรีแห่งชาวสกอตพระราชมารดาของพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ทรงมีศรัทธาแรงกล้าในนิกายคาทอลิก กอปรกับพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ก็ยังทรงเป็นมิตรกับสเปนประเทศผู้นำฝ่ายคาทอลิกซึ่งจะทำให้สภาพการณ์ของพวกเขาพิริตันในอังกฤษดีขึ้น แต่เมื่อพระองค์พระราชทานความเห็นชอบให้แก่พวกเขาพิริตัน เช่น ให้ยกเลิกการทำเครื่องหมายไม้กางเขนด้วยมือตามข้อปฏิบัติของพวกเขาพิริตันในการรับพิธีรับศีลจุ่มหรือศีลล้างบาป (baptism) พวกเขาพิริตันต่างไม่พอใจ ส่วนพวกเขาพิริตันซึ่งได้ในสิ่งที่ต้องการในระดับหนึ่งก็ยังไม่พอใจและต้องการให้มีการยกเลิกระบบการปกครองของพวกเขาพิริตันในนิกายแองกลิคัน ซึ่งสร้างความเดือดดาลให้แก่พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ เป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้กษัตริย์หมดพระราชอำนาจในการควบคุมองค์การศาสนาเพราะกษัตริย์เป็นผู้ทรงแต่งตั้งบิชอปในการปกครองเขตสังฆมณฑล การประชุมจึงสิ้นสุดด้วยความตึงเครียดพร้อมกับการลั่นพระวาจาของพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ว่า “No Bishop, No King” กับความรู้สึกต่อต้านพวกเขาพิริตันของพระองค์ (Smith, 1971 : 152-155)

ส่วนพวกเขาพิริตันก็รู้สึกเหมือนโดนพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ หลอกให้ยอมรับมติของที่ประชุมที่เอื้อประโยชน์ต่อพวกเขาพิริตันหรือพวกเขาพิริตันโปรเตสแตนต์ จึงคิดลอบสังหารพระองค์ โดยคิดแผนการลอบปลงพระชนม์ที่ต่อมาเรียกว่า “แผนดินปืน” (Gunpowder Plot) ขึ้นใน ค.ศ. ๑๖๐๕ เพื่อถล่มตีกรัฐสภาในช่วงที่พระองค์เสด็จ แต่กาย ฟอคส์ (Guy Fawkes) ซึ่งมีหน้าที่จุดชนวนระเบิดที่ซ่อนไว้ในผ้าเพดานตีกรัฐสภาถูกจับได้ก่อนเปิดการประชุม การวางแผนลอบสังหารดังกล่าวทำให้พวกเขาพิริตันแตกแยกกัน

ยิ่งขึ้น จึงนับเป็นความล้มเหลวในนโยบายการสร้างความปลอดภัยทางศาสนาภายในประเทศของพระองค์

ส่วน ภายนอก นั้น พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ทรงประกาศยุติสงครามกับสเปนซึ่งเป็นประเทศผู้นำคาทอลิกใน ค.ศ. ๑๖๐๔ ซึ่งเป็นสงครามที่ยืดเยื้อระหว่างสเปนกับอังกฤษเป็นเวลาเกือบ ๒ ทศวรรษ ทั้งในเวลาต่อมา เมื่อพระราชโอรสและพระราชธิดาเจริญพระชันษา พระองค์ก็ทรงพยายามที่จะสร้างสัมพันธไมตรีกับประเทศที่นับถือทั้งนิกายคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์เพื่อให้เกิดสันติภาพและทำให้อังกฤษมีบทบาทในฐานะ “ผู้ไกล่เกลี่ย” โดยใช้พระราชโอรสและพระราชธิดาเป็นสื่อกลางแห่งความสัมพันธ์ ทรงพยายามหาคู่ครองที่เป็นคาทอลิกให้แก่เฮนรี เจ้าชายแห่งเวลส์ (Henry, Prince of Wales) พระราชโอรสองค์โตและองค์รัชทายาทประจักษ์ (heir apparent) แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะเจ้าชายแห่งเวลส์ทรงสิ้นพระชนม์เสียก่อนใน ค.ศ. ๑๖๑๒ ส่วนเจ้าหญิงเอลิซาเบทราชกุมารีพระราชธิดาองค์โตซึ่งมีพระนามตั้งขึ้นเพื่อเป็นการถวายพระเกียรติแด่สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบทที่ ๑ นั้น ทรงสามารถจัดการเสกสมรสกับเฟรเดอริกที่ ๕ อิเล็กเตอร์แห่งพาลาทิเนท (Frederick V, Elector of Palatinate) ผู้นำรัฐโปรเตสแตนต์ในดินแดนเยอรมันได้ใน ค.ศ. ๑๖๑๓ (อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ (๒), ๒๕๕๔ : ๒๐๖-๒๐๘)

เจ้าหญิงเอลิซาเบท ราชกุมารีกับการเลือกคู่เสกสมรส

เมื่อแผนลอบปลงพระชนม์พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ หรือแผนดินปืน ค.ศ. ๑๖๐๕ ถูกค้นพบนั้น เจ้าหญิงเอลิซาเบท ราชกุมารีมีพระชนมายุ ๙ พรรษา ผู้ก่อการมีเป้าหมายหลักที่จะลักพาพระองค์และสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นพระประมุขของอังกฤษ ไอร์แลนด์และสกอตแลนด์ และองค์ศาสนูปถัมภกของนิกายคาทอลิกในอังกฤษโดยคาดกันว่าเมื่อเกิดระเบิดขึ้นทั้งพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ พระราชบิดาและเจ้าชายเฮนรี มกุฎราชกุมาร พระเชษฐาในเจ้าหญิงเอลิซาเบทคงจะสวรรคตและสิ้นพระชนม์พร้อมกัน และจะเกิดช่องว่างหรือรอยต่อระหว่างรัชกาลขึ้น ทั้งนี้เพราะเจ้าชายชาลส์ (Charles) พระอนุชาและอยู่ในลำดับต่อไปในการสืบราชบัลลังก์นั้นก็ยังอยู่ในวัยทารก แต่แผนดังกล่าวในเวลาต่อมาล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง

ในฐานะพระราชธิดาองค์โตและทรงพระอิสริยยศ “ราชกุมารี” เจ้าหญิงเอลิซาเบททรงได้รับการอภิบาลและการถวายพระอักษรเป็นอย่างดี จนแตกฉานในวิชาการต่าง ๆ

ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เทววิทยา ตลอดจนการเขียน การดนตรีและการเดินรำ เมื่อเจริญพระชนมายุเข้าสู่วัยรุ่น เจ้าหญิงเอลิซาเบทก็ทรงสามารถตรัสได้หลายภาษา โดยเฉพาะภาษาฝรั่งเศสซึ่งตรัสได้ดีเท่ากับภาษาอังกฤษ ทั้งทรงรักการอ่านและการเขียน และโปรดที่จะทรงม้าจนมีความเชี่ยวชาญ ด้วยพระราชฐานะและพระปรีชาสามารถต่าง ๆ ดังกล่าว เจ้าหญิงเอลิซาเบท ราชกุมารีจึงทรงมีขุนนางตระกูลเก่าแก่ทั้งในอังกฤษและต่างแดน ตลอดจนสมาชิกของราชวงศ์ต่าง ๆ ในยุโรปจำนวนไม่น้อยที่หวังจะได้พระองค์เป็นคู่เสกสมรส

ท้ายที่สุด ราชสำนักอังกฤษได้เลือกดยุกเฟรเดอริกที่ ๕ อิลเล็กเตอร์แห่งพาลาทิเนท พระชันษา ๑๖ ปี และมีฐานะเป็นเจ้าราชรัฐพาลาทิเนทและอิลเล็กเตอร์มาแล้ว ๒ ปี เคานต์เฟรเดอริกที่ ๕ ทรงเป็นเจ้าชายระดับสูงในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ (a senior Prince of the Empire) ทรงเป็น ๑ ใน ๗ อิลเล็กเตอร์ที่มีสิทธิ์ในการเลือกจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ทั้งทรงสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์เก่าแก่หลายราชวงศ์ด้วยกัน ทั้งเคานต์เฟรเดอริกที่ ๕ ยังทรงอยู่ในฐานะที่จะเป็น “ผู้นำสูงสุดของกลุ่มโปรเตสแตนต์”

เจ้าหญิงเอลิซาเบทราชกุมารีกับเฟรเดอริกที่ ๕ อิลเล็กเตอร์แห่งพาลาทิเนทหรือต่อมาคือพระเจ้าเฟรเดอริกแห่งโบฮีเมียพระสวามีทั้งสองพระองค์ทรงเป็น “สมเด็จพระเจ้า” ของพระเจ้าจอร์จที่ ๑ (ค.ศ. ๑๗๑๔-๑๗๒๕)

ในดินแดนเยอรมัน จึงนับว่าพระองค์ทรงมี “คุณสมบัติ” ตามที่พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ทรงคาดหวังในคู่ครองของพระราชธิดาองค์โปรดเป็นอย่างยิ่ง ทั้งแคนต์เฟรเดอริกที่ ๕ กับเจ้าหญิงเอลิซาเบท ราชกุมารีต่างก็มีพระทัยปฏิบัติต่อกันเมื่อแรกเจอ งานพิธีเสกสมรสจัดให้มีขึ้นในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๖๑๓ ตรงกับวันวาเลนไทน์ นับเป็นงานพระราชพิธีที่ “มหัศจรรย์และงามสง่ามากแม้แต่ในยุคที่ได้ชื่อว่าสุ่ยสุ่ยพุ่มเพ็ญ” โดยพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ทรงจ่ายพระราชทรัพย์เพื่อใช้ในพระราชพิธีดังกล่าวรวมทั้งงานเลี้ยงฉลองเป็นจำนวนถึง ๕๐,๐๐๐ ปอนด์ซึ่งทำให้พระองค์เกือบล้มละลาย อย่างไรก็ตาม สำหรับบุคคลร่วมสมัยทั่วไป งานพระราชพิธีครั้งนี้เป็นเสมือน “การให้ยืมอัญมณีที่หายากยิ่งของอังกฤษไปประดับที่ลุ่มแม่น้ำไรน์” (lend her rarest gem to enrich the Rhine) (Elizabeth Stuart, Queen of 2013) ทั้งประชาชนทั่วไปก็เห็นว่าคู่บ่าวสาวมีความเหมาะสมกันมากที่สุด แต่สำหรับสมเด็จพระราชินีแอนน์ทรงเห็นว่าเจ้าหญิงเอลิซาเบทซึ่งสืบสายพระโลหิตมาจากพระประมุขของราชอาณาจักรต่าง ๆ น่าจะมีคุณเสกสมรสที่มีอิสริยยศสูงกว่นี้ และพระราชธิดาสมควรที่จะอยู่ในพระที่ “สมเด็จพระราชินี” ของราชอาณาจักรใดราชอาณาจักรหนึ่งมากกว่าราชรัฐ

กษัตริย์-ราชินีแห่งโบฮีเมียและบทบาทการเป็นผู้นำกลุ่มโปรเตสแตนต์

อย่างไรก็ดี ความหวังของสมเด็จพระราชินีแอนน์ก็ประสบความสำเร็จเมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างผู้นับถือคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ในโบฮีเมีย (Bohemia-ปัจจุบันคือสาธารณรัฐเช็ก) และดุกีเฟอร์ดินันด์แห่งสไตเรีย (Ferdinand of Styria) สมาชิกของราชวงศ์ฮับส์บูร์ก (Habsburg) ได้รับการแต่งตั้งเป็นกษัตริย์แห่งโบฮีเมีย พระเจ้าเฟอร์ดินันด์พยายามผลักดันให้โบฮีเมียเป็นรัฐคาทอลิกจนก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า “Defenestration of Prague” (defenestration เป็นคำสุภาพในภาษาเช็กแปลว่าโยนสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกจากหน้าต่าง) ผู้แทนของพระเจ้าเฟอร์ดินันด์ถูกโยนจากหน้าต่างของปราสาทในเมืองปรากจนตกลงบนกองปฏิภูมิลใน ค.ศ. ๑๖๑๘ นับเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพของกษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง อันเป็นชนวนเหตุของ “สงครามสามสิบปี” (Thirty Years' War ค.ศ. ๑๖๑๘-๑๖๔๘) ในดินแดนเยอรมัน (อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ (๒), ๒๕๕๔ : ๑๖๗-๑๗๙) ซึ่งเป็นสงครามกลางเมืองระหว่างรัฐที่นับถือนิกายคาทอลิกกับรัฐที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ สถาปนาันตรของโบฮีเมียซึ่งสมาชิกนับถือนิกายโปรเตสแตนต์ได้ขับ

พระเจ้าเฟอร์ดินันด์ออกจากราชบัลลังก์พร้อมกับเสนอราชสมบัติให้แก่เคานต์เฟรเดอลิกที่ ๕ แห่งพาลาติเนท เอลิมพระนามพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๑ (Frederick I ค.ศ. ๑๖๑๙-๑๖๒๐) แห่งโบฮีเมีย และเจ้าหญิงเอลิซาเบท ราชกุมารีก็ได้รับพระอิสริยยศสมเด็จพระราชินีสมเด็จพระทัยสมเด็จพระราชินีแอนน์พระราชมารดา ทรงได้รับการประกอบพระราชพิธีสวมพระมหามงกุฎสมเด็จพระราชินีแห่งโบฮีเมียเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๑๙ หลังจากพระราชสวามี ๓ วัน

การยอมรับมงกุฎโบฮีเมียดังกล่าวทำให้พาลาติเนท รวมทั้งสหภาพโปรเตสแตนต์ (Federation of Protestant) ที่พระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๑ ทรงเป็นผู้นำเข้าไปพัวพันกับสงครามกลางเมืองในการปกป้องสถาบันนอร์โบฮีเมีย เหตุการณ์สงครามกลางเมืองได้ขยายตัวมากยิ่งขึ้นเป็นสงครามสามสิบปีเมื่อพระเจ้าเฟอร์ดินันด์ในเวลาต่อมาทรงได้รับเลือกเป็นจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ใน ค.ศ. ๑๖๑๙ ในเวลาไม่ช้า พระเจ้าเฟรเดอริกก็ไม่สามารถต้านทานกองทัพของฝ่ายคาทอลิกที่มีจักรพรรดิเฟอร์ดินันด์เป็นผู้นำและต้องพ่ายแพ้ในยุทธการที่ไวท์เมาเทน (Battle of White Mountain) ใกล้กรุงปรากเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๒๐ โดยที่อังกฤษมิได้ยื่นมือช่วยเพราะพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ไม่ทรงต้องการที่จะบาดหมางกับกลุ่มประเทศคาทอลิก ทั้งในระหว่งนั้นทรงมีพระราชประสงค์จะส่งพระราชธิดาในพระเจ้าฟิลิปที่ ๓ (Philip III ค.ศ. ๑๕๙๘-๑๖๒๑) แห่งราชวงศ์ฮับส์บูร์กสายสเปนให้เสกสมรสกับเจ้าชายชาลส์ (Charles) พระราชโอรสองค์รองซึ่งได้เลื่อนขึ้นเป็นรัชทายาทอันดับ ๑ แทนเฮนรี เจ้าชายแห่งเวลส์ พระราชโอรสองค์โตที่สิ้นพระชนม์ลงก่อนหน้านี้ มีผลให้ความเป็นพระประมุขของพระเจ้าเฟรเดอริกในโบฮีเมียสิ้นสุดลงด้วย ทั้งทำให้พระเจ้าเฟรเดอริกได้รับสมญานามในเวลาต่อมาว่า “กษัตริย์ฤดูหนาว” (Winter King) และสมเด็จพระราชินีเอลิซาเบท “ราชินีฤดูหนาว” (Winter Queen) เพราะพระเจ้าเฟรเดอริกทรงครองบัลลังก์โบฮีเมียได้เพียงฤดูหนาวเดียวเท่านั้น (Elector of Palatine 2013)

อย่างไรก็ดี ในเวลาต่อมาพระเจ้าเฟรเดอริกก็ทรงสูญเสียพาลาติเนทให้แก่ฝ่ายคาทอลิกด้วย ใน ค.ศ. ๑๖๒๑ สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบทพร้อมพระราชวงศ์ทรงรับคำเชิญของเจ้าชายแห่งออเรนจ์ (Prince of Orange) พระญาติทางพระราชสวามีให้เสด็จลี้ภัยไปประทับ ณ กรุงเฮก (The Hague) ในเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเป็นประเทศโปรเตสแตนต์เช่นกัน ณ ที่นั่นทรงมีพระประสูติกาลพระราชโอรสและพระราชธิดาอีก ๘ พระองค์ รวมเป็น

แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์สจวต - พาลาทิเนท - แอโนเวอร์

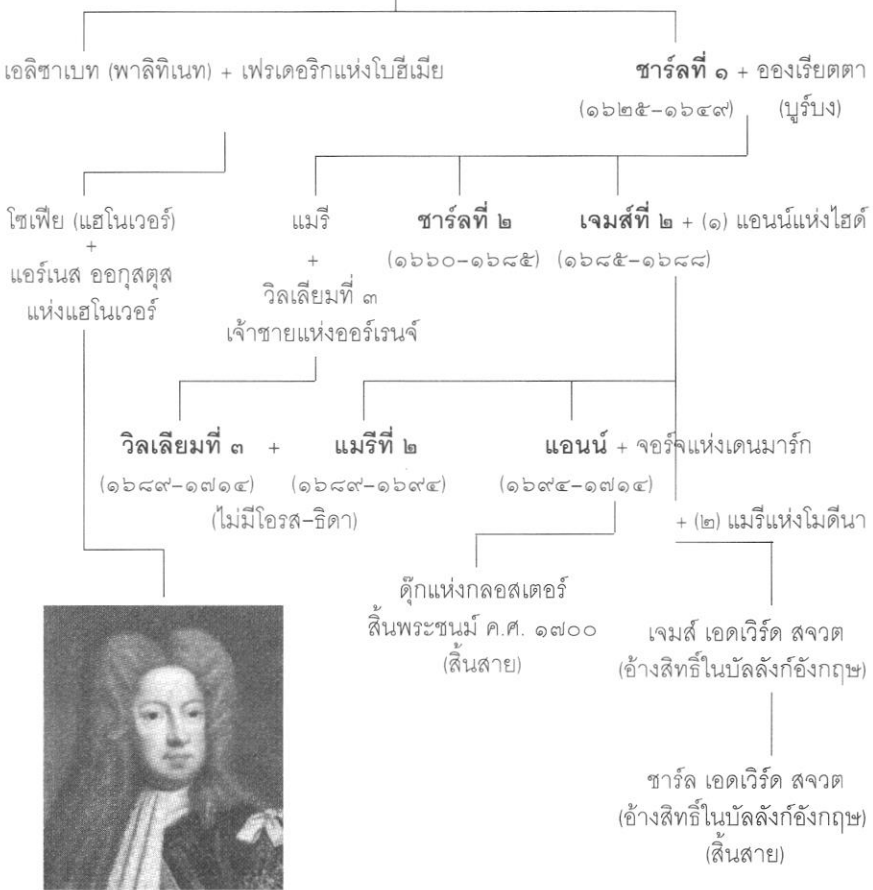
แมรีแห่งชาวสกอต + ลอร์ดดาร์นลี่

(๑๕๔๒-๑๕๖๗)

เจมส์ที่ ๑ + แอนน์แห่งเดนมาร์ก

(๑๖๐๓-๑๖๒๕)

ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์สจวต

จอร์จที่ ๑ (๑๗๑๔-๑๗๒๗)

ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์แอโนเวอร์

๑๓ พระองค์ ซึ่งรวมถึงเจ้าหญิงโซเฟียแห่งพาลาทิเนท (Sophia of Palatinat) พระราชธิดาองค์เล็กและเป็นองค์ที่ ๑๒ ประสูติใน ค.ศ. ๑๖๓๐ ก่อนที่พระเจ้าเฟรเดอริกอดีตกษัตริย์แห่งโบฮีเมียพระราชบิดาจะสวรรคตในอีก ๒ ปีต่อมา

หลังจากพระเจ้าเฟรเดอริกเสด็จสวรรคตจากพระอาการประชวรขณะเสด็จออกสงครามร่วมกับพระเจ้ากุสตาวัสที่ ๒ อะดอลฟุส (Gustavus Adolphus ค.ศ. ๑๖๑๑-๑๖๓๒) แห่งสวีเดน ในช่วงที่ ๓ ของสงครามสามสิบปี หรือ “ช่วงเวลาของสวีเดน (The Swedish Phase ค.ศ. ๑๖๓๐-๑๖๓๕)” แล้ว สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบทก็ยังคงลี้ภัยในกรุงเฮกต่อไป พร้อมกับอภิบาลพระราชโอรสและพระราชธิดา รวมทั้งปลูกฝังให้เป็นชาวโปรเตสแตนต์ที่เคร่งครัด ทั้งยังทรงยื่นหัตถ์และต่อสู้เพื่อทวงสิทธิของพระราชโอรสในการสืบทอดราชรัฐพาลาทิเนทและตำแหน่งอเล็กเตอร์ที่พระราชสวามีทรงสูญเสียไประหว่างช่วงแรกของสงครามสามสิบปีหรือใน “ช่วงเวลาของโบฮีเมีย (The Bohemian Phase ค.ศ. ๑๖๑๘-๑๖๒๕)” แต่ต่อมาเมื่อสงครามสามสิบปีสิ้นสุดลงใน ค.ศ. ๑๖๔๘ และสนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลีย (Peace of Westphalia) จะคืนสิทธิต่าง ๆ แก่ราชวงศ์พาลาทิเนททั้งพระราชโอรสได้ครองราชรัฐพาลาทิเนท พร้อมกับตำแหน่งอเล็กเตอร์ สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบทก็มิได้เสด็จกลับราชรัฐพาลาทิเนทและยังคงประทับในกรุงเฮกต่อไป

เจ้าหญิงโซเฟียแห่งพาลาทิเนทกับความสัมพันธ์กับราชวงศ์แฮโนเวอร์

เจ้าหญิงโซเฟียแห่งพาลาทิเนททรงประทับกับพระมารดาในกรุงเฮก ต่อมาใน ค.ศ. ๑๖๕๘ การเสกสมรสครั้งสำคัญของราชวงศ์แฮโนเวอร์ได้เกิดขึ้นเมื่อเจ้าชายแอร์เนสท์ ออ古สตุส (Ernest Augustus) แห่งแฮโนเวอร์ได้เสกสมรสกับเจ้าหญิงโซเฟียแห่งพาลาทิเนท แม้การเสกสมรสในครั้งนี้ในเบื้องต้นจะไม่มีผลสำคัญมากนัก เพราะทั้งฝ่ายชายเป็นโอรสองค์ที่ ๔ ของดุกแห่งบรันสวิก-ลือเนนแบร์ก และฝ่ายหญิงเป็นเพียงพระราชธิดาองค์สุดท้ายของอดีตกษัตริย์ไรน์บัลลังก์ ทั้งโอกาสที่ฝ่ายชายจะขึ้นครองราชรัฐก็มีน้อยมาก หรือแทบจะไม่มีโอกาสเลย แต่การเสกสมรสครั้งนี้กลับทำให้ทายาทของราชวงศ์แฮโนเวอร์ที่จะประสูติแต่เจ้าหญิงโซเฟียแห่งพาลาทิเนทในอนาคต (คือเจ้าชายจอร์จ หลุยส์ (George Louis) ต่อมา ได้เฉลิมพระนามพระเจ้าจอร์จที่ ๑ (ค.ศ. ๑๗๑๔-๑๗๒๕) แห่งอังกฤษ) ได้ขึ้นครองราชบัลลังก์อังกฤษ ก่อให้เกิดการประดิษฐานราชวงศ์แฮโนเวอร์ ซึ่งเป็นเพียงราชวงศ์เล็ก ๆ ในดินแดนเยอรมันขึ้นในอังกฤษที่เป็นประเทศมหาอำนาจ

ใน ค.ศ. ๑๖๕๘ เจ้าชายแอร์เนส ออกุสตุสได้รับการยกฐานะให้สูงขึ้น โดยบรรดาพระญาติได้แต่งตั้งพระองค์ให้บริหารเมืองออสนาบรึค (Osnabrück) ต่อมาในทศวรรษ ๑๖๘๐ เจ้าชายแอร์เนส ออกุสตุสได้ครอบครองที่ดินคือคาเลนแบร์ก (Calenberg) รวมทั้งเกททิงเงิน (Göttingen) จากบรรดาพระเชษฐาที่ต่างสิ้นพระชนม์โดยปราศจากรัชทายาท ในเวลาไม่ช้า ดยุกแอร์เนส ออกุสตุส ทรงทำสนธิสัญญากับดุกจอร์จ วิลเลียมแห่งเซอเลอ (George William of Celle) พระอนุชาในรวมลือเอนแบร์กเข้ากับแฮโนเวอร์และจัดให้มีการเสกสมรสระหว่างเจ้าชายจอร์จ หลุยส์ พระโอรสกับโซเฟีย โดโรเทีย (Sophia Dorothea) พระธิดาองค์เดียวในดุกจอร์จ วิลเลียมแห่งเซอเลอใน ค.ศ. ๑๖๘๒ ในปีต่อมา ดยุกแอร์เนส ออกุสตุสก็ทรงนำกฎหมายสิทธิ์ของบุตรชายหัวปี (Law of Primogeniture) ว่าด้วยการสืบทอดโดยศตราบรรดาคำดีและมรดกที่ดินของโอรสองค์โตมาประกาศใช้ท่ามกลางการต่อต้านและไม่เห็นด้วยของพระโอรสองค์อื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อค้ำประกันสิทธิของพระองค์ เจ้าชายจอร์จ หลุยส์ พระโอรสและรัชทายาทองค์ต่อ ๆ ไปในการครองดินแดนทั้งหมดของราชวงศ์และยังเป็นการป้องกันการแบ่งดินแดนอีกในอนาคต (อนันต์ชัย เลาะห์พันธ์ุ (๑), ๒๕๔๖ : ๓๕-๓๙)

ใน ค.ศ. ๑๖๙๒ หลังการเข้าร่วมในมหาสงครามตุรกี (Great Turkish War) ดยุกแอร์เนส ออกุสตุส ได้รับสถาปนาจากจักรพรรดิเลโอโพลด์ที่ ๑ (Leopold I ค.ศ. ๑๖๕๘-๑๗๐๕) แห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นอิเล็กเตอร์ (prince-elector) แห่งแฮโนเวอร์ ดยุกแอร์เนส ออกุสตุส สิ้นพระชนม์ใน ค.ศ. ๑๖๙๘ และตำแหน่งเจ้าราชรัฐและอิเล็กเตอร์แห่งแฮโนเวอร์ตกเป็นของเจ้าจอร์จ หลุยส์พระโอรสองค์โต ส่วนอิเล็กเตอร์โซเฟีย ซายา ม่ายดำรงตำแหน่งดัชเชสและพระพันปีแห่งแฮโนเวอร์ (Duchess and Electress Dowager of Hanover) อีก ๓ ปีต่อมา จากความผันผวนในอังกฤษทำให้ดัชเชสโซเฟียซึ่งทรงสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์สจวตในวัย ๗๑ พรรษา พระราชชนิตดาในพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ซึ่งเป็น “ผู้ที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์” ที่เป็นคุณสมบัติที่สำคัญซึ่งระบุในพระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ ก็ได้รับการประกาศให้เป็นรัชทายาทสมมติ (heir presumptive) ของราชวงศ์อังกฤษ ต่อจากเจ้าหญิงแอนน์ (Anne) พระราชธิดาองค์รองของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ (James II ค.ศ. ๑๖๘๕-๑๖๘๘) กษัตริย์อังกฤษที่ถูกขับออกจากบัลลังก์ในเหตุการณ์ “การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์” (Glorious Revolution ค.ศ. ๑๖๘๘) อันเป็น

ตำแหน่งที่ดัชเชสโซเฟียไม่เคยคิดใฝ่ฝันมาก่อนเลย นับเป็นเส้นทางสำคัญที่นำราชวงศ์แฮโนเวอร์สู่ราชบัลลังก์อังกฤษใน ค.ศ. ๑๗๑๔

ความผันผวนทางการเมืองในอังกฤษ

นับตั้งแต่ราชวงศ์สจวร์ตซึ่งเป็นเชื้อสายสกอตได้สืบราชบัลลังก์อังกฤษใน ค.ศ. ๑๖๐๓ กษัตริย์ทุกพระองค์นับแต่พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ (ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๖๒๕) พระเจ้าชาลส์ที่ ๑ (Charles I ค.ศ. ๑๖๒๕-๑๖๔๙) พระเจ้าชาลส์ที่ ๒ (Charles II ค.ศ. ๑๖๖๐-๑๖๘๕) และพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ (ค.ศ. ๑๖๘๕-๑๖๘๘) ต่างไม่พยายามที่จะเข้าใจในระบบการเมืองและศาสนาของอังกฤษ ในรัชสมัยของพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ทรงมีเรื่องบาดหมางกับทั้งฝ่ายคาทอลิกและฝ่ายโปรเตสแตนต์ และทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่ไว้วางใจในพระองค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับฝ่ายโปรเตสแตนต์เมื่อพระองค์ทรงแสดงพระประสงค์อย่างชัดเจนที่จะให้องค์รัชทายาทเสกสมรสกับเจ้าหญิงสเปนหรือไม่ก็เจ้าหญิงฝรั่งเศสซึ่งต่างนับถือคาทอลิก ในด้านการปกครองพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ทรงไม่เข้าใจระบบรัฐสภาอังกฤษที่มีระบียบและธรรมเนียมปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทรงเชื่อในอำนาจเทวสิทธิ์ราชย์ว่ากษัตริย์เป็นองค์สมมุติเทพ (god on earth) ซึ่งขัดต่อแนวคิดทางการเมืองของอังกฤษในขณะนั้นเป็นอันมาก

ในรัชกาลพระเจ้าชาลส์ที่ ๑ ปัญหาต่าง ๆ มีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ล้มเหลว ทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิง (เจ้าหญิงองเรียตตามาเรีย (Henrietta Maria) พระชนินุสฺวาในพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ (Louis XIII ค.ศ. ๑๖๑๐-๑๖๔๓) แห่งราชวงศ์บูร์บง (Bourbon) ของฝรั่งเศสซึ่งเป็นคาทอลิกซึ่งทำให้พระองค์ไม่เป็นที่ชื่นชมของคนอังกฤษ ทั้งยังไม่ก่อให้เกิดผลในทางดีในการสร้างความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสอีกด้วย (Starkey, 2007 : 102-107) ส่วนภายในก็ทรงมีเรื่องขัดแย้งกับรัฐสภาและมีการประกาศยุบสภาหลายครั้งด้วยกัน ระหว่าง ค.ศ. ๑๖๒๙-๑๖๔๐ พระเจ้าชาลส์ที่ ๑ ทรงปกครองอังกฤษโดยไม่มีการเรียกประชุมรัฐสภาเลย ทั้งยังทรงใช้วิธีใหม่ ๆ ในการเรียกเก็บภาษีโดยปราศจากความเห็นชอบจากรัฐสภาซึ่งเป็นเรื่องที่มีกฎหมายอีกด้วย ส่วนในทางศาสนา พระเจ้าชาลส์ที่ ๑ ก็ทรงดำเนินการที่ทำให้พวกพิวริตันต่อต้าน ทั้งยังทำให้พวกเขาเห็นว่าทรงมีนัยแอบแฝงและทรงมีความพยายามที่จะฟื้นฟูนิกายคาทอลิกขึ้นอีกใน

อังกฤษ และพยายามเข้าควบคุมพวกเพรสไบทีเรียน (Presbyterian) ซึ่งเป็นพวกกัลแกวหัวแข็งในสกอตแลนด์ จนในที่สุดก่อให้เกิดศึกกับสกอตแลนด์และทำให้พระองค์หมดหนทางจะแก้ไขปัญหาและต้องเรียกเปิดประชุมรัฐสภาใน ค.ศ. ๑๖๔๐ สถานการณ์กลับเลวร้ายลงเรื่อย ๆ จนเกิดเป็นสงครามกลางอังกฤษ (English Civil War ค.ศ. ๑๖๔๒-๑๖๔๙) หรือกบฏพิวริตันขึ้น ซึ่งจบลงด้วยพระเจ้าชาลส์ที่ ๑ ทรงถูกสำเร็จโทษ อังกฤษยกเลิกระบอบกษัตริย์และปกครองในระบอบสาธารณรัฐระหว่าง ค.ศ. ๑๖๔๙-๑๖๖๐ โดยมีโอลิเวอร์ ครอมเวลล์ (Oliver Cromwell) ทำหน้าที่เป็นผู้นำและลอร์ดผู้พิทักษ์และใช้อำนาจเผด็จการทหารปกครองอังกฤษ จนเขาถึงแก่พิลาลัยใน ค.ศ. ๑๖๕๘ แต่ก็เป็นช่วงเวลาในครั้งแรกในประวัติศาสตร์อังกฤษที่ประชาชนได้รับอนุญาตให้แสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ต้องเกรงว่าจะถูกรัฐหรือศาสนจักรลงโทษ (Lord Protectors) (Halliday, 1995 : 116-121)

อย่างไรก็ดี ใน ค.ศ. ๑๖๖๐ ชาวอังกฤษเห็นเป็นโอกาสที่จะกำจัดเผด็จการทหารและจัดตั้งระบบรัฐสภาขึ้นมาใหม่ ทั้งมีการฟื้นฟูระบอบกษัตริย์ขึ้นมาอีกครั้งด้วย โดยทูลเชิญเจ้าชายชาลส์อดีตมกุฎราชกุมารพระราชโอรสองค์โตในพระเจ้าชาลส์ที่ ๑ ให้นิวัตจากต่างแดนเพื่อครองราชบัลลังก์อังกฤษ เอลิซาเบธที่ ๒ (ค.ศ. ๑๖๖๐-๑๖๘๕) จึงนับว่าราชวงศ์สจวตได้หวนมาครองราชบัลลังก์อังกฤษอีกหลังจากว่างเว้นระบอบกษัตริย์เป็นเวลา ๑๑ ปี จึงเรียกเหตุการณ์สำคัญครั้งนี้ว่า “การฟื้นฟูระบอบกษัตริย์” หรือ “Restoration” กระนั้น การมีโอกาสกลับมาใช้อำนาจในการปกครองของพระเจ้าชาลส์ที่ ๒ และต่อมาพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ (ค.ศ. ๑๖๘๕-๑๖๘๘) พระอนุชา ก็มีได้ทำให้พระประมุขของราชวงศ์สจวตเรียนรู้บทเรียนที่เจ็บปวดที่พระราชบิดาทรงได้รับ

ในทางตรงข้าม พระเจ้าชาลส์ที่ ๒ ทรงหาทางสนับสนุนพวกคาทอลิกในอังกฤษและสร้างความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับฝรั่งเศสที่นับถือนิกายคาทอลิก ซึ่งชาวอังกฤษทั่วไปถือว่า “เป็นสิ่งต้องห้าม” (taboo) ทั้งยังทรงก่อให้เกิดความแตกแยกในกลุ่มสมาชิกรัฐสภาขึ้น ฝ่ายหนึ่งคือพวกชาวบ้าน (Country Party ต่อมาพัฒนาเป็นพรรควิก (Whig) ที่แสดงเจตจำนงต่าง ๆ ได้แก่การยกเลิกสิทธิในการสืบทอดราชบัลลังก์ของเจ้าชายเจมส์ ดยุกแห่งยอร์ก (James, Duke of York) พระอนุชาที่แสดงศรัทธาอย่างแท้จริงในนิกายคาทอลิก การสนับสนุนอำนาจสูงสุดของรัฐสภา การให้เสรีภาพแก่ประชาชนและการจัดตั้งระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ กับอีกฝ่ายคือ “พวกราชสำนัก” (Court Party ต่อมาพัฒนาเป็นพรรคทอรี (Tory) ที่เป็นพวกกษัตริย์นิยมที่เคร่งในประเพณี สนับสนุน

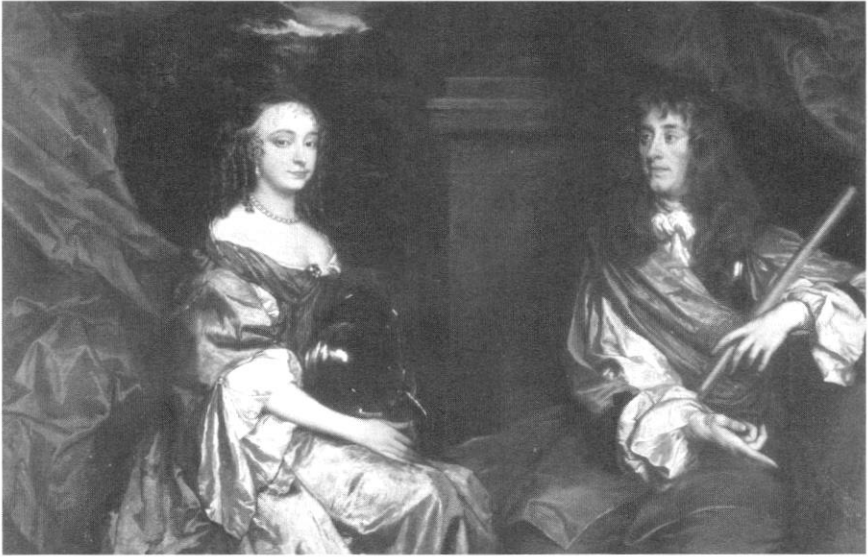

สมเด็จพระราชินีอองเรียตตา มาเรียพระมเหสีในพระเจ้าชาลส์ที่ ๑ ทรงเป็นพระชนนีขุษฐาในพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ (ค.ศ. ๑๖๑๐-๑๖๔๓) และทรงเป็นพระปิตุจฉา (อา) ในพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ (ค.ศ. ๑๖๔๓-๑๗๑๕) จากการอภิเษกสมรสทำให้ราชวงศ์สจวร์ตมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับราชวงศ์บูร์บง นอกจากนี้ พระองค์ทรงเป็นพระราชชนนีในพระเจ้าชาลส์ที่ ๒ (ค.ศ. ๑๖๖๐-๑๖๘๕) และพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ (ค.ศ. ๑๖๘๕-๑๖๘๘) ทั้งเป็น “สมเด็จพระยาย” ในสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๒ (ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๖๙๔) และสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ (ค.ศ. ๑๗๐๒-๑๗๑๔) และเป็น “สมเด็จพระยาย” ในพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ (ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๗๐๒)

การใช้พระราชอำนาจของกษัตริย์และยืนยันในสิทธิการสืบราชบัลลังก์ของเจ้าชายเจมส์ ดยุกแห่งยอร์ก รวมทั้งให้อังกฤษยึดมั่นในนิกายแองกลิคันเป็นศาสนาหลักต่อไป ในปลายรัชกาลพระเจ้าชาลส์ที่ ๒ พวกราชสำนักหรือทอริได้อำนาจในสภา พวกชาวบ้านหรือวิกถูกกล่าวว่ามีส่วนรู้เห็นกับการสังหารผู้บริสุทธิ์ฝ่ายตรงข้ามจำนวนมากและการวางแผนลอบปลงพระชนม์พระเจ้าชาลส์ที่ ๒ จนทำให้หัวหน้าต่าง ๆ ถูกกำจัดหรือต้องลี้ภัยออกนอกประเทศ มีผลให้พระราชฐานะของพระเจ้าชาลส์ที่ ๒ มีความมั่นคง ก่อนสวรรคตทรงได้รับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและทรงรับศีลมหาสนิททำ (Extreme Unction) ตามพิธีกรรมของพวกคาทอลิกและเสด็จสวรรคตอย่างผู้นับถือนิกายคาทอลิก (อนันต์ชัย เลาหะพันธุ์ (๒), ๒๕๕๔ : ๒๗๑)

จุดเปลี่ยนผ่านของราชวงศ์สจวต : การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์

หลังจากพระเจ้าชาลส์ที่ ๒ สวรรคต เจ้าชายเจมส์ ดยุกแห่งยอร์กในฐานะรัชทายาทอันดับหนึ่งก็ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ (ค.ศ. ๑๖๘๕-๑๖๘๘) เพราะพระเจ้าชาลส์ที่ ๒ ไม่มีพระราชโอรสและพระราชธิดาที่ถูกต้องตามกฎหมาย ขณะที่พระเจ้าชาลส์ที่ ๒ ทรงเก็บงำความศรัทธาในนิกายคาทอลิกจนวาระสุดท้ายของพระชนม์ชีพ แต่พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ หลังเปลี่ยนพระทัยมานับถือนิกายคาทอลิกก็กล้าแสดงพระองค์เป็นคาทอลิกอย่างเปิดเผย ซึ่งขัดต่อประชาชนส่วนใหญ่ของอังกฤษที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ ทั้งยังต้องการเห็นนิกายคาทอลิกกลับคืนสู่อังกฤษอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดรัชกาลอันสั้นเพียง ๓ ปีของพระองค์ พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ทรงทำให้ชาวอังกฤษเกือบทุกกลุ่มเคืองแค้นใจ การกระทำของพระองค์ก่อให้เกิดการยุวุ่นให้เกิดสงครามกลางเมืองตลอดเวลา ทรงแต่งตั้งผู้ที่นับถือนิกายคาทอลิกเป็นทหารระดับสูงทั้งในกองทัพบกและกองทัพเรือ รวมทั้งผู้นับถือนิกายคาทอลิกทำหน้าที่ที่ปรึกษาและอยู่แวดล้อมพระองค์และอื่น ๆ ยิ่งไปกว่านั้นใน ค.ศ. ๑๖๘๗-๑๖๘๘ พระองค์ทรงออกประกาศผ่อนผันหรือ "Declaration of Indulgence" ๒ ฉบับโดยไม่ผ่านรัฐสภา จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่าพระองค์ทรงพยายามช่วยคาทอลิกให้มีเสรีภาพในการรับถือนิกาย (Schultz, 1971 : 131) ทั้งที่เป็นสิ่งต้องห้ามในอังกฤษในขณะนั้น การกระทำของพระองค์ ก่อปรกกับการยกเลิกกฎหมายแห่งเมืองนองต์ (Edict of Nantes) ของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ (Louis XIV ค.ศ. ๑๖๔๓-๑๗๑๕) ที่พวกฮูเกโน (Huguenot) หรือพวกที่นับถือนิกายกัลวางในฝรั่งเศสได้รับสิทธิในการ

พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ (ค.ศ. ๑๖๘๕-๑๖๘๘) ขณะดำรงพระยศคู๊กแห่งยอร์กกับแอนน์แห่งไฮด์ พระชายาพระองค์แรก พระราชมารดาในสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๒ (ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๖๙๔) และ สมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ (ค.ศ. ๑๗๐๒-๑๗๑๔)

สมเด็จพระราชินีแมรีแห่งโมดินา พระมเหสีจากการเสกสมรสในครั้งที่ ๒ ของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ทรงนับถือนิกายคาทอลิก

๙๔ ชาคริต ชุ่มวัฒนะ อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์

ปฏิบัติตามศรัทธาความเชื่อของพวกเขามาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๕๙๘ ในรัชสมัยของพระเจ้าเฮนรีที่ ๔ (Henry IV ค.ศ. ๑๕๙๘-๑๖๑๐) ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์บูร์บง (Bourbon) ทำให้พวกโปรเตสแตนต์ในอังกฤษเกิดความระส่ำระสายและฉีกกำลังกันมากขึ้น

วิกฤตการณ์ได้ถึงจุดแตกหักเมื่อสมเด็จพระราชินีแมรี อติตเจ้าหญิงแห่งโมดีนา (Mary of Modena) ชาวอิตาลี พระมเหสีองค์ที่ ๒ ประสูติพระราชโอรสพระองค์ใหม่ (ก่อนหน้านั้นต่างสิ้นพระชนม์ในเยาว์วัยทั้งสิ้น) ซึ่งมีสิทธิ์ในการสืบราชบัลลังก์มากกว่าพระราชธิดา ๒ พระองค์ของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ที่ประสูติจากพระชายาพระองค์แรก (สิ้นพระชนม์ก่อนพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ) พระราชโอรสองค์ใหม่ทรงเข้าพิธีรับศีลเจิมตามพิธีกรรมของนิกายคาทอลิก ได้รับพระราชทานพระนามเจ้าชายเจมส์ เอ็ดเวิร์ด สจวต (James Edward Stuart) นับเป็นมกุฎราชกุมารอังกฤษ ดังนั้นชาวอังกฤษทุกหมู่เหล่ารวมทั้ง “พวกชาวบ้าน” และ “พวกราชสำนัก” หรือพวกวิกและทอรี ซึ่งเกรงว่าอังกฤษจะต้องเผชิญกับปัญหาทางศาสนาและสงครามกลางเมืองดังที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต จึงหันมาร่วมมือกันสนับสนุนการปฏิวัติใน ค.ศ. ๑๖๘๘ เพื่อล้มล้างพระราชอำนาจของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ โดยทูลเชิญเจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์ (William of Orange) ประมุข (stadholder) ของสาธารณรัฐดัตช์หรือสหมณฑล (United Provinces) และเจ้าหญิงแมรี (Mary) พระชายาซึ่งเป็นพระราชธิดาองค์โตในพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ และต่างเป็นมหาสาชาของราชวงศ์สจวตสายโปรเตสแตนต์ให้เสด็จมาครองราชบัลลังก์อังกฤษ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๘ กองทัพดัตช์ก็ยกดาเข้าอังกฤษ โดยไม่มีใครขัดขวางและปราศจากการนองเลือด พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ เสด็จลี้ภัยไปฝรั่งเศสพร้อมกับพระมเหสีและพระราชโอรส ในเดือนต่อมารัฐสภาอังกฤษจึงประกาศว่าพระองค์ทรงสละราชบัลลังก์ ทั้งประชาชนต่างยินดีกับชัยชนะของการปฏิวัติที่ปราศจากการนองเลือด การปฏิวัติครั้งนี้จึงได้รับการขนานนามในเวลาต่อมา (ปลาย ค.ศ. ๑๖๘๙) จากจอห์น แฮมป์ตัน (John Hampton) นักการเมืองว่า “การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution)”

พระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ (ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๗๐๒) และสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๒ (Mary II ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๖๙๔) : ระบอบกษัตริย์คู่กับนิกายโปรเตสแตนต์

เจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์และเจ้าหญิงแมรี ซึ่งทั้งคู่ทรงเป็นพระญาติสนิทชั้นลูกพี่ลูกน้อง ต่างเป็น “หลานตา” และ “หลานปู่” ตามลำดับในพระเจ้าชาลส์ที่ ๑ (ค.ศ.

๑๖๒๕-๑๖๔๙) เจ้าหญิงแมรี ราชกุมารี (Mary, the Princess Royal) พระราชมารดาของพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ เป็นพระเชษฐภคินี (พี่สาว) ร่วมพระอุทรในพระเจ้าชาลส์ที่ ๒ และพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ดังนั้นทั้งเจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์และเจ้าหญิงแมรีซึ่งต่างมีสิทธิในการสืบราชบัลลังก์อังกฤษก็ได้รับการสถาปนาเป็นกษัตริย์คู่กัน (joint sovereign) ซึ่งเป็นครั้งแรกและครั้งเดียวในประวัติศาสตร์อังกฤษ โดยเฉลิมพระนามพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ (William III ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๗๐๒) และสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๒ (Mary II ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๖๙๔) ขณะเดียวกันเมื่อพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ และสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๒ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติร่วมกันแล้ว ใน ค.ศ. ๑๖๘๙ รัฐสภายังได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติสิทธิพื้นฐานของพลเรือน (Bill of Rights) เพื่อจำกัดพระราชอำนาจของพระประมุข โดยให้กษัตริย์และสมเด็จพระราชินีนาถยอมรับอำนาจสูงสุดของรัฐสภาและสภาต้องเปิดประชุมอย่างสม่ำเสมอทั้งกำหนดให้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งอย่างเสรี ที่สำคัญได้แก่การห้ามผู้นับถือคริสตศาสนานิกายคาทอลิกหรือมีคู่เสกสมรสที่นับถือนิกายคาทอลิกได้รับสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูพระประมุขที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์บริสุทธิ์ในอนาคต สมาชิกสภามีสิทธิเสรีภาพในการอภิปราย ห้ามจัดตั้งกองกำลังอิสระ และท้ายที่สุดห้ามกษัตริย์และสมเด็จพระราชินีนาถเก็บภาษีอากรหรือบังคับเงินกู้โดยปราศจากความเห็นชอบของรัฐสภา ใน ค.ศ. ๑๖๙๔ สมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๒ เสด็จสวรรคตด้วยโรคฝีดาษ ราชบัลลังก์อังกฤษจึงตกเป็นของพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ แต่ตามลำพัง ซึ่งทรงปกครองต่อไปอีก ๘ ปีจนเสด็จสวรรคตใน ค.ศ. ๑๗๐๒ (Williamson, 2013 : 122-123)

พระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ : การกีดกันนิกายโรมันคาทอลิกเป็นพระประมุข

หลังการเกิดการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ ค.ศ. ๑๖๘๘ รัฐสภาได้ออกพระราชบัญญัติสิทธิพื้นฐานของพลเรือนเพื่อจำกัดการใช้พระราชอำนาจของกษัตริย์และการค้าประกันสิทธิพื้นฐานต่าง ๆ ของประชาชน นอกจากนี้ พระราชบัญญัติสิทธิพื้นฐานยังกำหนดการสืบราชสันตติวงศ์ของอังกฤษอีกด้วย โดยถือว่าพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ทรงสละราชสมบัติ พระราชอิสริยยศกษัตริย์ของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ทั้งในอังกฤษและสกอตแลนด์จึงสิ้นสุดลงด้วย ขณะเดียวกัน ก็ยังตัดสิทธิเจ้าชายเจมส์ เอ็ดเวิร์ด สจวต พระราชโอรสพระองค์เดียว

ในพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ที่เพิ่งประสูติและเข้ารีตเป็นคาทอลิกออกจากการสืบราชสันตติวงศ์ พระราชบัญญัติสิทธิพื้นฐานให้สิทธิในการครองราชบัลลังก์อังกฤษแก่เจ้าชายวิลเลียม แห่งออเรนจ์ พระภาคิไนย (หลานน้ำ) และเจ้าหญิงแมรีพระราชธิดาในพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ซึ่งต่างนับถือนิกายโปรเตสแตนต์ให้ครองบัลลังก์คู่กัน และให้พระราชโอรสพระราชธิดาที่จะประสูติต่อไปในอนาคตเป็นองค์รัชทายาท ในกรณีที่ทั้งสองพระองค์คือพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ และสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๒ ไม่มีรัชทายาท ให้ราชบัลลังก์ตกเป็นของเจ้าหญิงแอนน์พระกนิษฐาในเจ้าหญิงแมรีและทายาทผู้สืบเชื้อสาย หากสิ้นสายตรงของเจ้าหญิงแอนน์ให้ราชบัลลังก์ตกเป็นของทายาทของพระเจ้าวิลเลียมกับพระมเหสีองค์ใหม่ (ในกรณีที่พระเจ้าวิลเลียมทรงอภิเษกสมรสใหม่หลังจากสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๒ สวรรคตไปก่อน)

อย่างไรก็ดี การจัดลำดับผู้สืบราชสันตติวงศ์ได้เกิดเป็นปัญหาใน ค.ศ. ๑๗๐๐ เมื่อเจ้าชายวิลเลียม เฮนรี ดยุกแห่งกลอสเตอร์ (William Henry, Duke of Gloucester) พระโอรสและทายาทเพียงองค์เดียวในเจ้าหญิงแอนน์ที่เจริญพระชนมายุจนเติบโตใหญ่สิ้นพระชนม์ลงเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๐๐ หลังจากประชวรได้ ๗ วัน ทรงมีพระชนมายุ ๑๑ พรรษา ขณะเดียวกัน พระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ ซึ่งทรงครองมายุมาได้ ๖ ปีตั้งแต่ ค.ศ. ๑๖๙๔ ก็มีได้อภิเษกสมรสใหม่ การสิ้นยุวรัชทายาทสมมติที่เหลืออยู่เพียงพระองค์เดียวของราชวงศ์สจวตที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิพื้นฐานของพลเรือนจึงกลายเป็นวิกฤตการณ์ เพราะในพระราชบัญญัติฉบับนี้มิได้กำหนดสายราชสกุลอื่นใดให้ครองราชย์ต่อในกรณีที่ราชวงศ์สจวตสายตรงในเจ้าหญิงแอนน์สิ้นสายลงและราชบัลลังก์ไร้องค์รัชทายาท

ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันเจ้าชายเจมส์ เอ็ดเวิร์ด สจวต ที่เป็นคาทอลิกและมีสายเลือดเข้มข้นของราชวงศ์สจวตจากการสืบทอดราชบัลลังก์ รัฐสภาอังกฤษจึง “ฟื้นฟู” พระญาติอื่น ๆ ในสาขาของราชวงศ์สจวตที่มีความเหมาะสมมากที่สุดเพื่อเป็นองค์รัชทายาท โดยบุคคลนั้นต้องนับถือนิกายโปรเตสแตนต์เท่านั้น ในที่สุด ในปลายรัชกาลพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ รัฐสภาโดยความร่วมมือของทั้งพรรควิกและพรรคทอริได้ผ่านพระราชบัญญัติการตกลงปรองดองในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๗๐๑ หรือมีชื่อเต็มว่า “An Act for the further Limitation of the Crown and better securing the Right and Liberties of the Subject” โดยเลือกดัชเชสโซเฟีย อเล็กซานดราและพระพันปีแห่งแอนโนเวอร์ซึ่งเป็นสมาชิก

ในจุลสาขาของราชวงศ์สจวตและเป็นพระราชนัดดา (หลานตา) ในพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ให้เป็นรัชทายาทลำดับ ๒ ต่อจากเจ้าหญิงแอนน์ ด้วยคุณสมบัติดีชเซสโซเพียงทรงเป็น “โปรเตสแตนต์” (นิกายลูเทอแรน (Lutheranism)) ทั้งพระโอรสและพระธิดาก็ต่างเป็นโปรเตสแตนต์ที่ไม่ได้เสกสมรสกับผู้ที่นับถือนิกายคาทอลิก ส่วนพระญาติอื่น ๆ ที่อยู่ในสายการสืบราชสันตติวงศ์ที่มีสิทธิ์ก่อนดีชเซสโซเพียงจำนวนกว่าหลายสิบพระองค์ต่างทรงนับถือนิกายคาทอลิกหรือเสกสมรสกับผู้ที่นับถือนิกายคาทอลิกจึงได้ถูกตัดชื่อออก และทายาทหรือผู้สืบสายสกุลเหล่านั้นต่างก็ต้องเสียสิทธิในการสืบราชบัลลังก์อังกฤษไปตลอดกาลด้วย

นอกจากจะแก้ไขปัญหาการสืบราชสันตติวงศ์แล้ว พระราชบัญญัติการตกลงปรองดองยังเป็น “การจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์” และ “การพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ตามชื่อเต็มของพระราชบัญญัติอีกด้วย โดยมีข้อกำหนด (provision) สำคัญ ๆ อีก ๘ ข้อ ซึ่งจะมีผลบังคับใช้หลังการสวรรคตของพระเจ้าวิลเลียมที่ ๓ และสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ พระประมุขในอนาคต ข้อกำหนดทั้ง ๘ ดังกล่าวได้แก่ (Act of Settlement 1701 : 2013)

- (๑) กษัตริย์อังกฤษต้องเป็นผู้นับถือและเป็นองค์ศาสนูปถัมภกของนิกายแองกลิคันหรือนิกายอังกฤษเท่านั้น
- (๒) พระประมุขที่ไม่ใช่ชาวอังกฤษแต่เมื่อมาครองราชบัลลังก์อังกฤษแล้วจะต้องไม่ประกาศสงครามกับชาติใดเพื่อประโยชน์ของ “อาณาจักรหรือดินแดนที่ไม่ได้เป็นของอังกฤษ”
- (๓) ห้ามพระประมุขเสด็จออกจากอังกฤษ สกอตแลนด์และไอร์แลนด์โดยปราศจากความเห็นชอบของรัฐสภา (ยกเลิกในรัชสมัยพระเจ้าจอร์จที่ ๑ ใน ค.ศ. ๑๗๑๖ เนื่องจากพระประมุขทรงมีพระราชกรณียกิจต้องเสด็จไปทรงปฏิบัติหน้าที่ที่ราชรัฐแฮโนเวอร์ในฐานะพระประมุขด้วย)
- (๔) งานราชการที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลและต้องให้สภาองคมนตรีพิจารณาให้ผลการพิจารณาเสร็จสิ้น ณ ที่นั้น และให้องคมนตรีผู้พิจารณาคำตัดสินลงนามเป็นหลักฐาน ทั้งนี้เพื่อให้รัฐสภาทราบตัวบุคคลที่พิจารณาหรือให้ความคิดเห็น (ยกเลิกในรัชสมัยสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ เพราะเป็นการควบคุมองคมนตรีให้อยู่ในอำนาจรัฐสภา)
- (๕) ห้ามคนต่างชาติหรือแม้แต่ผู้แปลงสัญชาติเป็นคนอังกฤษรับตำแหน่ง

พระประมุขของราชวงศ์สจวตตอนปลาย (หลังการปฏิวัติรุ่งโรจน์ ค.ศ. ๑๖๘๘)

พระเจ้าวิลเลียมที่ ๓
(ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๗๐๒)

สมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ ๒
(ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๖๙๕)

สมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ (ค.ศ. ๑๗๐๒-๑๗๑๔) การสิ้นพระชนม์ของดุกแห่งกลอสเตอร์ พระราชโอรสใน ค.ศ. ๑๗๐๐ ทำให้มีการออกพระราชบัญญัติการตกลงประองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ เพื่อกำหนดผู้มีสิทธิในการสืบราชบัลลังก์อังกฤษ

องคมนตรีหรือเป็นสมาชิกรัฐสภาหรือครองตำแหน่งราชการใด ๆ ทั้งฝ่ายพลเรือนและทหาร หรือครอบครองที่ดินพระราชทานทั้งโดยการเช่าหรือสืบทอดมรดก

(๖) ห้ามบุคคลใดที่ทำงานในราชสำนักหรือรับเงินบำนาญจากพระประมุขเป็นสมาชิกสภาสามัญ (ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้สถาบันกษัตริย์เข้าแทรกแซงและมีอิทธิพลในสภาสามัญ)

(๗) รัฐสภาหรือสภาสามัญหรือสภาขุนนาง (ขึ้นอยู่กับสถานการณ์) มีอำนาจในการถอดถอนผู้พิพากษาที่ “ประพฤติมิชอบ” (ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้สถาบันกษัตริย์สร้างอิทธิพลเหนือหมู่ผู้พิพากษาและให้ผู้พิพากษาที่ “ประพฤติดี” มีอำนาจอิสระไม่ต้องขึ้นกับสถาบันกษัตริย์)

(๘) กษัตริย์ไม่มีพระราชอำนาจในการให้อภัยโทษแก่บุคคลใดที่อยู่ระหว่างการไต่สวน (impeachment) ของสภาสามัญ

ข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ นับว่ามีความสำคัญต่อพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง ที่สำคัญคือการกำหนดให้กษัตริย์ของอังกฤษเป็นองค์ศาสนูปถัมภกของนิกายแองกลิคัน ทั้งปัญหาของสิทธิอันชอบธรรมในการสืบราชสันตติวงศ์และศาสนนิกายของพระประมุขก็ได้รับการแก้ไขด้วยวิถีทางของรัฐสภาและยุติลงได้ ดังนั้นหลายคนจึงเห็นว่านอกจากแมกนา คาร์ตา (Magne Carta) หรือมหากฎบัตร (Great Charter) ที่ออกในรัชสมัยพระเจ้าจอห์น (John ค.ศ. ๑๒๑๕-๑๒๑๖) ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษแล้ว พระราชบัญญัติการตกลงปรองดองก็เป็นกฎหมายอีกฉบับที่มีความสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์อังกฤษ ทั้งในเวลาต่อมาใน ค.ศ. ๑๗๐๗ ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมสกอตแลนด์เข้ากับอังกฤษและเวลส์เป็นราชอาณาจักรบริเตนใหญ่ (Kingdom of Great Britain) อีกด้วย

ขณะที่พระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ ประกาศใช้นั้น ดัชเชสโซเฟีย อเล็กซานดราและพระพันปีแห่งแอโนเวอร์มีพระชนมายุ ๗๐ พรรษา ทรงมีพระชนมายุแก่กว่าเจ้าหญิงแอนน์ ๓๕ ปี ทรงมีพระโอรสและพระธิดาที่เจริญพระชันษาและอยู่ในวัย ๓๕-๔๑ ปี จำนวน ๕ พระองค์ แต่ดัชเชสโซเฟียก็ยังทรงมีพระสุขภาพแข็งแรง แม้จะไม่ได้อยู่ในลำดับแรกตามหลักเกณฑ์ในการสืบสันตติวงศ์ที่มีมาก่อนหน้านั้น แต่ก็ทรงเป็น “สายโปรเตสแตนต์” (Protestant line) ที่ใกล้ชิดที่สุดของราชวงศ์สจวต ทั้งพระราชบัญญัติยัง

ให้สิทธิในการครองราชบัลลังก์อังกฤษแก่ “ทายาทที่ประสูติแต่พระองค์และเป็นโปรเตสแตนต์” อีกด้วย ใน ค.ศ. ๑๗๐๕ รัฐสภาอังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติการแปลงสัญชาติโซเฟีย (The Sophia Naturalization Act) ให้สิทธิการเป็นพลเรือนอังกฤษแก่ดัชเชสโซเฟียและทายาท (พระโอรส-พระธิดา) ตลอดจนพระนัดดาและทายาทที่จะสืบต่อไปในอนาคตที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ด้วย ต่อมาพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกรัฐสภาอังกฤษยกเลิกใน ค.ศ. ๑๙๔๘

ดัชเชสโซเฟีย อีเล็กเตรสและพระพันปีแห่งแฮโนเวอร์สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๗๑๔ ด้วยพระหทัยวายขณะทรงวิ่งหลบฝนในพระอุทยาน สิริพระชนมายุ ๘๓ พรรษา ทรงสิ้นพระชนม์ก่อนสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ไม่ถึง ๒ เดือน มิฉะนั้นดัชเชสโซเฟียจะทรงเป็นพระประมุขอังกฤษที่มีพระชนมายุสูงสุดขณะเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ หลังจากดัชเชสโซเฟียสิ้นพระชนม์ ตามพระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ ดยุก จอร์จ หลุยส์ อีเล็กเตอร์แห่งแฮโนเวอร์ พระโอรสองค์โตทรงขยับขึ้นดำรงตำแหน่งรัชทายาทอันดับหนึ่งของอังกฤษและต่อมาได้ครองบัลลังก์อังกฤษโดยข้ามบรรดาพระประยูรญาติองค์อื่น ๆ ที่มีสายพระโลหิตใกล้เคียงกว่าราชบัลลังก์อังกฤษกว่า ๕๐ พระองค์เพียงเพราะทรงนับถือนิกายโปรเตสแตนต์เท่านั้น (Phillips 2012 : 176)

รัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ (ค.ศ. ๑๗๐๒-๑๗๑๔) : พระประมุของค์สุดท้ายของราชวงศ์สจวต

สมเด็จพระราชินีนาถแอนน์เป็นพระราชธิดาองค์ที่ ๒ ในพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ กับแอนน์ ไฮด์ ดัชเชสแห่งยอร์ก (Anne Hyde, Duchess of York) ใน ค.ศ. ๑๖๘๓ ขณะมีพระชนมายุ ๑๘ พรรษา เจ้าหญิงแอนน์ทรงเสกสมรสกับเจ้าชายจอร์จแห่งเดนมาร์กและนอร์เวย์ (George of Denmark and Norway) พระราชโอรสในพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๓ (Frederick III ค.ศ. ๑๖๔๕-๑๖๗๐) และสมเด็จพระราชินีโซเฟีย อะมาเลีย (Sophia Amalia) ทรงพระครรภ์ ๑๗-๑๘ ครั้ง แต่มีพระประสูติกการเพียง ๓ ครั้งที่พระโอรสและพระธิดาเจริญพระชันษา และมีเพียงเจ้าชายวิลเลียม เฮนรี ดยุกแห่งกลอสเตอร์ เพียงพระองค์เดียวที่เจริญพระชนมายุจนมีพระชันษา ๑๑ ปี การสิ้นพระชนม์ของดยุกแห่งกลอสเตอร์ซึ่งทรงเป็นรัชทายาทอันดับ ๒ ใน ค.ศ. ๑๗๐๐ (ก่อนที่เจ้าหญิงแอนน์จะเสด็จขึ้นครอง

ราชบัลลังก์) อีกทั้งเจ้าหญิงแอนน์ก็ทรงมีแนวโน้มที่จะไม่มีพระประสูติการอีกเนื่องจากพระชนมายุสูงและพระสุขภาพไม่อำนวย ก่อให้เกิดปัญหาการสืบราชบัลลังก์และทำให้รัฐสภาผ่านพระราชบัญญัติการตกลงประองคอง ค.ศ. ๑๗๐๑ เพื่อกีดกันเจ้าชายเจมส์ เอ็ดเวิร์ด สจวต พระอนุชาต่างพระราชมารดาและต่างนิกายศาสนาของเจ้าหญิงแอนน์จากการสืบราชบัลลังก์

ขณะครองราชสมบัติ สมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ทรงมีพระสุขภาพอ่อนแอลง ประชวรด้วยพระโรคอ้วน พระโรคไขข้ออักเสบและอื่น ๆ อีกหลายโรคจนต้องเสวยพระโอสถเพื่อระงับอาการปวดและมักอยู่ในพระอาการสับสนสับสน ทำให้พระองค์ไม่สามารถทรงงานราชการได้ตามปกติและต้องพึ่งเจ้าชายจอร์จพระราชสวามีซึ่งขณะนั้น (ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๖๘๙) ทรงมีพระยศดุกแห่งคัมเบอร์แลนด์ (Duke of Cumberland) และคณะที่ปรึกษาพระราชสวามีซึ่งดำรงตำแหน่งจอมทัพได้สิ้นพระชนม์ใน ค.ศ. ๑๗๐๘ จึงทำให้พระสุขภาพจิตและพระสุขภาพกายของสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์เสื่อมโทรมลงยิ่งขึ้น

อังกฤษได้เข้าร่วมในสงครามการสืบราชบัลลังก์สเปนตลอดทั้งรัชกาลขณะที่พรอคิวมีอำนาจเพื่อกีดกันไม่ให้ฟิลิป เคานต์แห่งองชู (Philip, Count of Anjou) หรือในขณะนั้นทรงพระอิสริยยศพระเจ้าฟิลิปที่ ๕ (Philip V ค.ศ. ๑๗๐๐-๑๗๔๖) แห่งสเปนพระราชนัดดา (หลานปู่) ในพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศสครองราชบัลลังก์สเปนต่อไป ทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้เกิดการรวมฝรั่งเศสเข้ากับสเปนและอาณานิคมอื่น ๆ ให้อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองของกษัตริย์เพียงพระองค์เดียว (universal monarchy) แห่งราชวงศ์บูร์บง ขณะที่สงครามกำลังดำเนินอยู่ใน ค.ศ. ๑๗๐๗ ได้มีการตกลงกันระหว่างอังกฤษกับสกอตแลนด์ในการออกพระราชบัญญัติรวมสกอตแลนด์เข้ากับอังกฤษ (Act of Union 1707) เพื่อผนวกสกอตแลนด์ อังกฤษและเวลส์เข้าด้วยกันเป็นราชอาณาจักรบริเตนใหญ่ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ (ค.ศ. ๑๖๐๓-๑๖๒๕) ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์สจวต ซึ่งถึงกับเคยมีพระราชดำรัสว่า “สิ่งที่พระเป็นเจ้าได้เชื่อมกันไว้ อย่าให้ใครมาแยกออกจากกัน ข้าเป็นสวามี ส่วนเกาะ (อังกฤษ) ทั้งหมดคือเมียที่ถูกต้องของข้า...” (What God hath conjoined let no man separate. I am husband and the whole isle is my lawful wife....) แต่ไม่สามารถกระทำสำเร็จได้ในรัชกาลของพระองค์สมเด็จพระราชินีนาถแอนน์จึงทรงดำรงพระยศสมเด็จพระราชินีนาถแห่งราชอาณาจักรบริเตนใหญ่เป็นพระองค์แรก (Cavendish & Lealy, 2006 : 184-187)

ในปลายรัชกาล พระคทอริกกลับเข้ามามีอำนาจในรัฐสภาในการเลือกตั้ง ค.ศ. ๑๗๑๓ โดยมีเสียงข้างมากในสภา ๓ : ๑ นโยบายของทอริกคือการสร้างสันติภาพและยุติสงคราม มีผลให้อังกฤษยุติสงครามการสืบราชบัลลังก์สเปนที่ดำเนินติดต่อกมาตั้งแต่ต้นรัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์และมีการลงนามในสนธิสัญญาอุเทรคต์ (Treaty of Utrecht) ในเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๗๑๓ สนธิสัญญาไรชตัด (Treaty of Rhinestad และสนธิสัญญาบาเดิน (Treaty of Baden) ที่กระทำขึ้นระหว่าง ค.ศ. ๑๗๑๓-๑๗๑๔ ในส่วนของอังกฤษนั้น อังกฤษได้นิวฟันด์แลนด์ (Newfoundland) อะเคเดีย (Acadia) หรือโนวาสโกเชีย (Novascotia) อ่าวฮัดสัน (Hudson Bay) จากฝรั่งเศส รวมทั้งยิบรอลตา (Gibraltar) และมีโนเวีย (Minovea) จากสเปน สิทธิในการค้าทาสผิวดำไปยังอาณานิคมของสเปนในอเมริกา (สิทธินี้เรียกว่า Asiento) และสิทธิในการส่งเรือสินค้าไปค้าขายกับอาณานิคมของสเปนปีละ ๑ ลำ ผลของสงครามการสืบราชบัลลังก์สเปนจึงทำให้อังกฤษผงาดขึ้นเป็นเจ้าอาณานิคมและเจ้าทะเลและการค้าในขณะที่ฝรั่งเศสถดถอยในอำนาจและอิทธิพล ทั้งยังทำให้ความใฝ่ฝันของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้ฝรั่งเศสกับสเปนมีกษัตริย์ปกครองร่วมกันสลายลง โดยสนธิสัญญาอุเทรคต์ยินยอมให้ราชวงศ์บูร์บงของฝรั่งเศสปกครองสเปนได้ แต่ห้ามการมีกษัตริย์ร่วมกันอย่างเด็ดขาด

เมื่อสงครามการสืบราชบัลลังก์สเปนยุติลงด้วยสนธิสัญญาอุเทรคต์นั้นเป็นช่วงเวลาที่พระสุขภาพของสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ทรุดโทรมเป็นลำดับจนไม่สามารถเสด็จไปร่วมงานเฉลิมฉลองสันติภาพต่าง ๆ ที่จัดขึ้นได้ กระนั้นพระองค์ก็ทรงปฏิเสธที่จะให้มีการพูดถึงการสืบราชสมบัติหรือพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สมาชิกของราชวงศ์แฮโนเวอร์เสด็จมายังอังกฤษ ทรงดำเนินตามรอยสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบทที่ ๑ เมื่อครั้งผลิตแผ่นดินจากราชวงศ์ทิวดอร์เป็นราชวงศ์สจวต เพราะต่างทรงเห็นว่าการเสด็จมายังอังกฤษขององค์รัชทายาทจะทำให้พระองค์สิ้นบทบาทและความสำคัญลงทันที และเท่ากับเป็นการ “ขูดหลุมพระศพ” ของพระองค์เองต่อหน้าพระพักตร์ ส่วนพวกทอริกจำนวนหนึ่งซึ่งรักภักดีและยึดมั่นในสิทธิแต่กำเนิดของเจ้าชายเจมส์ เอ็ดเวิร์ด สจวต พระราชโอรสพระองค์เดียวในพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ก็พยายามสนับสนุนการขึ้นครองราชย์ของเจ้าชายเจมส์ เอ็ดเวิร์ด สจวต ทั้งยังมีคนปล่อยข่าวลืออีกว่าสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ทรงเห็นชอบด้วยถ้าพระอนุชาต่างพระมารดาจะทรงสละความเชื่อและศรัทธาในนิกายคาทอลิกและเปลี่ยนมานับถือนิกายแองกลิคัน ท้ายที่สุด เจ้าชายเจมส์ เอ็ดเวิร์ด

สจวตเองก็ทำให้ทุกอย่างกระจ่างเมื่อพระองค์ยืนยันที่จะเป็นคาทอลิกต่อไปและตลอดไป ก่อนที่สมเด็จพระราชินีนาถแอนน์หรือที่ประชาชนอังกฤษเรียกติดปากว่า “ราชินีนาถแอนน์แสนดี” (Good Queen Anne) จะเสด็จสวรรคต ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๗๑๔ ทรงดำเนินการต่าง ๆ และแผ้วทางให้การสืบราชสันตติวงศ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ และป้องกันการเกิดปัญหา อุปสรรคและความวุ่นวายใด ๆ ด้วยการแต่งตั้งสมาชิกเสียงข้างมากของพรรคทอริที่สนับสนุนการขึ้นครองราชย์ของราชวงศ์แฮโนเวอร์และพระราชบัญญัติการตกลงปรองดอง ค.ศ. ๑๗๐๑ ให้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีสำคัญ ๆ ในคณะรัฐบาล เมื่อสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์เสด็จสวรรคตในวันที่ ๑ สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๑๔ ซึ่งนับเป็นการสิ้นสุดของราชวงศ์สจวต การเปลี่ยนผ่านของราชวงศ์สจวตสู่ราชวงศ์แฮโนเวอร์ซึ่งมีพื้นฐานความเชื่อในศาสนาเป็นโปรเตสแตนต์มาโดยตลอดก็เป็นไปอย่างราบรื่นตามกฎหมายและวิถีทางของรัฐสภา ปราศจากความวุ่นวายใด ๆ และไม่มีสงครามกลางเมืองอย่างที่หลายคนปริวิตก ทั้งนี้โดยหลังจากที่สมเด็จพระราชินีนาถเสด็จสวรรคตได้เพียง ๙ ชั่วโมง ดยุก จอร์จ อีเล็กเตอร์แห่งแฮ

พระเจ้าจอร์จที่ ๑ (ค.ศ. ๑๗๑๔-๑๗๒๒)

ปรวมกษัตริย์แห่งราชวงศ์แฮโนเวอร์

๑๐๔ ชาคริต ชุ่มวัฒนะ อนันต์ชัย เกลาหะพันธ์

โนเวลร์ก็ทรงได้รับประกาศสถาปนาเป็นพระเจ้าจอร์จที่ ๑ แห่งอังกฤษ ณ หน้าพระราชวังเซนต์เจมส์ (St. James Palace) ตามประเพณีของอังกฤษที่จะไม่ปล่อยให้ราชบัลลังก์ว่างลงและต้องมีผู้สืบสันตติวงศ์โดยทันที ดังคำพูดที่ติดปากชาวอังกฤษว่า “The King (Queen Regnant) is dead, long live the king) และต่อมาก็ได้มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ วิหารเวสต์มินสเตอร์ (Westminster Abbey เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ค.ศ. ๑๗๑๔ (Ashley, 2002 : 345-357)

นับเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์อังกฤษสมัยราชวงศ์แฮโนเวอร์ซึ่งกินระยะเวลา ๑๘๗ ปีจนถึงต้น ค.ศ. ๑๙๐๑ และเป็นช่วงเวลาที่ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงมาก นับตั้งแต่เกิดระบบคณะรัฐมนตรีที่มีนายกรัฐมนตรีจากการเลือกตั้งและเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล พัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย การเป็นประเทศมหาอำนาจของโลกและการเป็นประเทศจักรวรรดินิยม การขยายอำนาจไปทั่วโลก การเป็นผู้นำของศิลปวัฒนธรรมทั้งสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย (Victoria ค.ศ. ๑๘๓๗-๑๙๐๑) พระประมุของค์สุดท้ายของราชวงศ์แฮโนเวอร์ก็ทรงเป็นพระประมุขอังกฤษที่มีพระเกียรติยศสูงสุด รวมทั้งทรงเป็นสมเด็จพระบรมอัยยิกาภิราชแห่งยุโรป (The Great Grandmother of Europe) ที่เหล่าบรรดาพระราชชนัดดาชาย-หญิงทรงเป็นกษัตริย์และสมเด็จพระราชินีของนานาประเทศของยุโรป สร้างระบบเครือข่ายแห่งความสัมพันธ์อันพระญาติของบรรดाराชวงศ์ต่าง ๆ ของยุโรปจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

บรรณานุกรม

อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์, “Hanover’ House of : ราชวงศ์แฮโนเวอร์.” สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๔ (๒๕๔๖) : ๓๕-๓๙.

_____ . ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. ๑๔๙๒-๑๘๑๕. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๕๔.

Amstein, Walter L. *Britain Yesterday and Today : 1830 to the Present*. Lexington : D.C. Heath and Co., 1992.

Beloff, Max. *The Age of Absolutism 1660–1818*. New York : Harper & Row, 1962.

Briggs, Asa. *A Social History of England*. New York : Penguin, 1985.

Brown, Richard. *Society and Economy in Modern Britain 1700–1850*. London : Routledge, 1996.

Cavendish, Richard & Pip Lealy. *Kings & Queens The Story of Britain’s Monarchs from pre–Roman times to today*. Singapore : David & Charles Limited, 2006.

Philips, Charles. *The Illustrated History of the Kings & Queens of Britain*. Egypt : Southwaterbook, 2012.

Erickson, Arvel B. and Havran, Martin J. *Readings in English History*. New York : Charles Scribner’s Sons, 1967.

Fraser, Antonia, ed. *The Lives of Kings and Queens of England*. Berkley : University of California Press, 1999.

Halliday, F.E. *England and Concise History*. London : Thames & Hudson, 1995.

Lang, Sean. *British History for Dummies*, illustrated ed. Chichester : Wiley, 2008.

Lerner, Robert E. and others, *Western Civilizations : Their History and Their Culture*, vol. 1, 13th ed. New York : W. W. Norton, 1998.

Lunt, W.E. *History of England*. New York : Harper & Row, 1957.

๑๐๖ **ชาคริต ชุ่มวัฒนะ อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์**

- Porter, Bernard. **The Lion's Share : A Short History of British Imperialism 1850–1970.** London : Longman, 1977.
- Prall, Stuart E. and Wilson, David Harris. **A History of England.** Vol. I, II. Fortworth : Holt, Rinehart and Winston, 1991.
- Smith, Goldwin. **England : A Short History.** New York : Charles Scribner's Sons, 1971.
- Stewart Ross. **The British Monarchy from Henry VIII.** United Kingdom Hodder Education, 2005.
- Viault, Birdsall S. **English History.** New York : McGraw–Hill, 1992.
- Weightman, Gavin. **The Industrial Revolutionaries.** London : Atlantic Books, 2007.
- Gibson, William. **A Brief History of Britain 1660–1851 : Making of the Nation.** United Kingdom : Robinson, 2010.
- Wilkinson, Philip. **The British Manarchy for Dummies.** Chichester : P. Wiley, 2007.
- Willcox, William B. **The Age of Aristocracy 1688 to 1830.** Lexington : D.C. Health and Co., 1992.

ข้อมูลจากเว็บไซต์

- Wikipedia, the free encyclopedia, \ Act of Settlement \ [online]. \ Retrieved August 14, 2013 \ from http://en.wikipedia.org/wiki/Act_of_Settlement_1701 \ 2013
- Wikipedia, the free encyclopedia, \ Elizabeth Stuart, Queen of \ [online]. \ Retrieved December 12, 2013 \ from http://en.wikipedia.org/wiki/Elizabeth_of_Bohemia \ 2013
- Wikipedia, the free encyclopedia, \ Frederick V \ Elector of Palatine \ [online]. \ Retrieved December 6, 2013 \ from http://en.wikipedia.org/wiki/FrederickV_Elector_of_Palatine \ 2013